

Margit Brenne Brustugun

Ilabekken – fra kulvert til åpen bekk

Et tiltak for klimatilpasning, rekreasjon og naturopplevelser

GEOG2900 Bacheloroppgave i geografi

Trondheim, mai 2023

Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet

Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap

Institutt for geografi

 NTNU
Kunnskap for en bedre verden

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
Figurliste	3
Tabelliste	3
Sammendrag	4
1 Innledning	5
2 Bekkeåpning som klimatilpasningstiltak og et gode for rekreasjon og naturopplevelser	6
2.1 Ilabekken og Iladalen park	7
2.1.1 Kort om Ilabekkens historie	8
2.1.2 Arbeidet med gjenåpningen	9
3 Teori	11
3.1 Bynært friluftsliv	11
3.2 Betydningen av rekreasjon og naturopplevelser	12
3.3 Steders egenart og identitet	13
4 Metode	14
4.1 Begrunnelse for valg av metode	14
4.2 Validitet og reliabilitet	15
4.3 Beskrivelse av forskningsprosessen	16
4.4 Kildekritikk	18
5 Empiri og analyse	20
5.1 Årsaker til åpningen av Ilabekken	20
5.2 Rekreasjon, fysisk og mental helse	22
5.3 Estetikk, stedsidentitet og kulturarv	23
6 Drøfting	25
6.1 Hvorfor bekkeåpning?	25
6.2 Kilde til rekreasjon og naturopplevelser	25
6.3 Grobunn for stedsidentitet	27
7 Konklusjon	28
Litteraturliste	29
Vedlegg 1: Intervjuguide	32
Vedlegg 2: Informasjonsskriv	33

Figurliste

Forsidebilde (Foto: Mette Wormdal, Multiconsult) Hentet fra:

<https://www.multiconsult.no/prosjekter/ilabekken/>

Fig. 1 *Studieområdet* (Multiconsult AS) Hentet fra;

<https://d21dbafykfdck9.cloudfront.net/1485874414/rapport-overvann-2016-12-21.pdf>

Fig. 2 *Oversiktsbilde* (Kommuneplanens arealdel Trondheim 2012-2024)

Fig. 3 *Ilebækken og Møllehaugen* (Foto: Wilhelm Dreesen) Hentet fra:

https://www.strindahistorielag.no/wiki/images/Ilabekken_1896.jpg

Fig. 4 *Iladalen park* (Foto: Cato Edwardsen) Hentet fra:

https://www.wikiwand.com/no/Iladalen_park_%28Trondheim%29#Media/Fil:Iladalen_park_Trondheim_2012.jpg

Fig. 5 *Ilabekken og høyblokkene* (Foto: Margit Brenne Brustugun)

Tabelliste

Tabell 1 *Informanter* (Margit Brenne Brustugun)

Sammendrag

Denne oppgaven handler om gjenåpningen av Ilabekken i Trondheim, samt den etablerte Iladalen park i tilknytning til bekken. Problemstillingen som belyses er hvordan gjenåpningen kan være et klimatilpasningstiltak samtidig som det fremmer rekreasjon, naturopplevelser og stedsidentitet. For å få innsikt i dette har det blitt gjort intervjuer med mål om å få kunnskap om hvordan området blir brukt, samt hvorfor informantene tror bekken ble åpnet. Denne kunnskapen er veldig nyttig for å kunne forstå hvor viktig det er å utvikle, men også verne om grøntareal i byer som stadig fortettes. Teori som ligger til grunn for analysen og drøftingen tar utgangspunkt i bynært friluftsliv, rekreasjon, naturopplevelser og stedsidentitet. Teorien koblet opp mot empirien resulterer i en konklusjon om at Ilabekken og Iladalen park utgjør en fantastisk grønn lunge i byen, både for mennesker og miljø.

1 Innledning

Kraftig nedbør kombinert med fortetting i byene på grunn av stadig utbygging er en stor utfordring (Sivertsen et al., 2021, s. 9). Det blir færre åpne områder hvor nedbør kan renne, og dermed kan det oppstå oversvømmelse. En stor og hurtig avrenning kan skade både bygninger, infrastruktur, helse og miljø, og det kreves dermed tiltak for å komme disse utfordringene i møte (Miljødirektoratet, 2022). Åpninger av bekker som tidligere har vært lagt i rør kan være et godt klimatilpasningstiltak, står det i SINTEFs rapport «Bekkeåpning som klimatilpasningstiltak» (Sivertsen et al., 2021, s. 5). En åpen bekk kan ta unna mer vann, og slik hindre oversvømmelse.

Formålet med denne oppgaven er å undersøke nærmere hvordan åpning av bekker fungerer som et klimatilpasningstiltak samtidig som det kan gi bedre muligheter for rekreasjon og naturopplevelser. Ilabekken i Trondheim er et eksempel på en bekk hvor et slikt arbeid har blitt utført. Som utgangspunkt for denne oppgaven har jeg valgt å undersøke gjenåpningen av bekken i 2008, samt den omkringliggende Iladalen park (Miljøverndepartementet, 2010, s. 29). Fokuset blir satt på hvordan personer som bor eller jobber i nærheten av bekken og parken bruker området. Dette vil videre gi et innblikk i betydningen gjenåpningen har hatt. Jeg var interessert i å finne ut hva folk som benytter seg av friluftsområdet i Iladalen synes om området, og ikke minst om de har noen formening eller kunnskap om åpningen av bekken som et klimatiltak. Med dette som bakteppe er problemstillingen for oppgaven:

Hvordan kan gjenåpningen av Ilabekken være et klimatilpasningstiltak samtidig som det fremmer rekreasjon, naturopplevelser og stedsidentitet?

2 Bekkeåpning som klimatilpasningstiltak og et gode for rekreasjon og naturopplevelser

De siste tiårene har det vært en økning i økonomiske tap fra vær- og klimarelaterte katastrofer. For Norge kan klimaendringer føre til høyere gjennomsnittstemperaturer og flere intense regnskyll. En konsekvens kan være økning i antall flom- og skredhendelser. Dessuten vil stadig kraftigere lavtrykksaktivitet i Nord-Atlanteren sannsynligvis føre til kraftige stormer og mer stormflo, altså at påvirkning fra været gjør vannstanden ekstra høy. Klimaendringer kan forklare noe av økningene i naturskader, men en annen viktig forklaring dreier seg om hvordan vi bygger og bor. Økt velstand og urbanisering gjør at vi bor flottere, og dessuten tettere enn før (Bye et al., 2013, s. 9). Som nevnt innledningsvis er fortetting i byene utfordrende, og det er derfor viktig å forebygge potensielle konsekvenser blant annet ved å åpne opp rørlagte bekker.

Å tilpasse seg ekstremvær handler i stor grad om å iverksette forebyggende tiltak som kan redusere konsekvensene av ekstremvær (Bye et al., 2013, s. 10). SINTEFS rapport, nevnt i kap.1, viser til bekkeåpning som et godt klimatilpasningstiltak for å håndtere forventede endringer i nedbørsmønster. Det kan føre til en større hydraulisk kapasitet som sørger for en bedre flomsikring, samt enklere vassdragsvedlikehold. Slik kan bekkeåpninger bidra til å redde byer for oversvømmelse. Videre står det i rapporten at for å komme de klimautfordringene vi står overfor i møte, er det behov for endring. Dette er nødvendig for at kommunene skal være godt nok rustet til å håndtere ansvaret for klimatilpasning (Sivertsen et al., 2021, s. 6-9). I tillegg til dette er åpne vassdrag viktige leveområder og vannkilder for fisk, fugler, dyr og insekter, som igjen bidrar til en bedre opplevelse av landskapet (Miljøverndepartementet, 2010, s. 29)

Åpne bekker er en naturbasert løsning som både kan være samfunnsøkonomisk lønnsomt, samtidig som det gir positive effekter for natur, miljø og helse. Miljødirektoratet har en lang liste over positive effekter knyttet til åpne overvannstiltak. De positive effektene kan være en bedring av vannhåndtering, det kan bidra til rensing av vann, det kan legge til rette for rekreasjon, fysisk og mental helse, det kan bidra til utdanning og kognitiv utvikling, forbedre mulighetene for CO₂-opptak og lagring, det kan være en lokal klimaregulator, det kan virke støyreduserende, forbedre luftkvaliteten, det kan være positivt for det biologiske mangfoldet, legge til rette for pollinering og frøspredning, og ikke minst kan bekkeåpninger forbedre estetikken, kulturarven og stedsidentiteten. I denne oppgaven skal det fokuseres spesielt på to

av disse punktene. Det ene punktet er tilretteleggingen for rekreasjon, fysisk og mental helse, og det andre er hvordan bekkeåpning forbedrer estetikk, kulturarv og stedsidentitet (Miljødirektoratet, 2022).

2.1 Ilabekken og Iladalen park

Ilabekken er et vassdrag i Bymarka og Ila, vest for bykjernen i Trondheim. Bekken springer ut på østskråningen av Gråkallen, renner østover gjennom Kobberdammen, Baklidammen og Theisendammen, og videre nordøstover til Ilsvika og til slutt munner den ut i Trondheimsfjorden. Den nederste delen av bekkeløpet, nedenfor Benneches vei, var tidligere lagt i en kulvert. I forbindelse med utbyggingen av Nordre Avlastningsvei ble bekken igjen lagt åpen i dagen, og området rundt ble restaurert (Bratberg, 2008, s. 252). Oppgavens studieområde er avgrenset til området fra Hanskemakerbakken til Mellomila (fig. 1), og innebærer dam, rekreasjonsområde samt deler av bekken (fig.2).

FIGUR 1 STUDIEOMRÅDET

FIGUR 2 OVERSIKTSBILDE

2.1.1 Kort om Ilabekkens historie

Historisk har Ilabekken hatt betydning både som byens viktigste vannkilde og som grunnlag for næringsvirksomhet. Allerede i 1130 var det mølledrift langs vassdraget, drevet av munkene på Munkholmen (Miljøverndepartementet, 2010, s. 29). I 1659 ble et nytt møllebruk satt opp, og det gamle ble istandsatt noen år senere. På samme tid ble Kobberdammen og Mølledammen, i dag Theisendammen, oppført eller satt i stand. I 1777 ble Ilabekken vannkilde for byens nye vannverk, uten at dette førte til konflikt med møllebruket (Bratberg, 2008, s. 252). Som en del av å være en viktig vannkilde for byens innbyggere ble bekken også brukt til å vaske klær. Dessuten var bekken en viktig energikilde for den tidlige industrien i bydelen, som innebar både sag-, og mølledrift. På 1850-tallet ble en liten dampsgag bygd her, og da driften ble mer omfattende, ble det bygd tørkeri og høvleri (Håpnes, 2003, s. 141). Figur 2 viser Ilabekken i 1896.

Ilabekken er et flomfarlig vassdrag, og historisk har det vært flere ulykker. Den mest alvorlige var i 1791 da Kobberdammen brøt sammen, og utløste en flom som drepte 22 mennesker (Trondheim kommune, 2021). Flommen tok med seg de øvrige dammene nedenfor, og alle møllene, industrianlegg ved bekken og seks bolighus ble ødelagt (Strinda historielag, 2017).

FIGUR 3 ILEBÆKKEN OG MØLLEHAUGEN

2.1.2 Arbeidet med gjenåpningen

I forbindelse med byggingen av høyblokkene (fig. 2) i Ila, ble bekken lagt i rør på 1950-tallet. (Thorolfsson, 2010, s. 447). En konsekvens av dette var dårlig vannkvalitet, som blant annet førte til at sjøørretbestanden ble borte. Den utløsende faktoren for bekkeåpningen var byggingen av en miljøtunnel i forbindelse med ny avlastningsvei for E6. Åpningen utviklet seg imidlertid til å bli et mer omfattende og helhetlig miljø- og byutviklingsprosjekt. I 2008 ferdigstilte Statens vegvesen og Ila bydel prosjektet, og området ble igjen tilgjengelig for offentligheten (Miljøverndepartementet, 2010, s. 29). Langs den nedre delen av bekken er det i dag etablert et rekreasjonsområde, Iladalen park. Parken inneholder volleyballbane, turveg, lekeplass, bro over bekken, sittebenker, beplantning og fremstår ellers som et veldig innbydende parkområde (fig. 4).

Arbeidet som ble gjort resulterte i at Trondheim kommune i 2010 ble tildelt Statens Bymiljøpris, med «vannets og byens liv» som tema. I begrunnelsen står det: «Årets vinnerkommune har gjennomført et prosjekt som demonstrerer at den tenker og handler langsiktig og tverrfaglig. I tillegg viser prosjektet hvordan god bruk av vannet kommer hele byutviklingen til gode» (Miljøverndepartementet, 2010, s. 28). Trondheim kommune mottok også Bolig- og byplanprisen for 2010 for «prosjektet Iladalen». I juryens begrunnelse står det at åpningen av Ilabekken og tilretteleggingen av den nedre del av vassdraget har skap en ny og spennende ferdselsåre fra fjorden og byen, helt til Bymarkas høyeste punkt. En ny inngang til Bymarka er dermed etablert, direkte fra den tette byen. Denne nye inngangen er synlig,

attraktiv, lett tilgjengelig med kollektiv transport, og markaområdene har slik blitt mer tilgjengelig for en større del av befolkningen. Videre står det i begrunnelsen: «Selv om prosjektet i hovedsak omfatter åpning av en bekk i 700 meters lengde, viser resultatet på en overbevisende måte betydningen av helhetlig og godt samordnet planlegging» (Norsk Bolig- og byplanforening, 2010, s. 63).

FIGUR 4 ILADALEN PARK

3 Teori

Dette kapittelet består av tre deler. Først presenteres teori om tilrettelegging for naturområder i nærheten av byer, og betydningen dette har. Videre fokuseres det på hvordan rekreasjon og naturopplevelser påvirker vår fysiske og psykiske helse. Til slutt presenteres teori om stedsidentitet.

3.1 Bynært friluftsliv

By- og bostedsnære naturområder er viktige arenaer for et lavterskel friluftsliv. Samtidig er utbyggingspresset stort i disse områdene, og dermed blir det viktig å bevare, samt videreutvikle naturområdene (Skår et al., 2012, s. 3). Norske byer og tettsteder har i de senere tiår opplevd sterk vekst i antall innbyggere og arbeidsplasser (St.meld. nr. 23 (2001-2002)). Fortettingen skal ikke gå på bekostning av de grønne lungene i byene, står det i kommuneplanens arealdel for perioden 2012-2024 i Trondheim. I planen presenteres prosjekt 2030, som legger fram arealbehovet for kommunale tjenester i Trondheim i perioden 2011-2030. Prosjektet har blant annet beregnet et behov for større og mindre parker og rekreasjonsområder når byen vokser befolkningsmessig, gitt at innbyggerne i 2030 skal ha samme tilgang til grønne lunger som i 2011 (Trondheim kommune, 2012, s. 15–16). Tatt dette i betraktning er det dermed viktig å sikre at utbyggingen og utviklingen skjer til det beste for både innbyggere og miljøet (St.meld. nr. 23 (2001-2002)).

Miljøvernmyndighetene erkjenner betydningen av å sikre bostedsnære naturområder mot videre nedbygging, og samtidig at lokalt forankret friluftsliv er viktig (Skår et al., 2012, s. 3; St.meld. nr. 23 (2001-2002)). Derfor legger Regjeringen vekt på at endringene som følge av befolkningsvekst bør nyttes til å etablere miljøvennlige bystrukturer, forbedre de fysiske omgivelsene og legge til rette for helsefremmende aktiviteter (St.meld. nr. 23 (2001-2002)). Stortinget sluttet seg til de nye nasjonale målene for friluftsliv høsten 2020, og forpliktes dermed til målet om at alle skal ha mulighet til å drive friluftsliv som en helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig aktivitet i nærmiljøet og i naturen ellers (St.meld. nr. 39 (2000-2001)). Kriteriene for å nå dette målet innebærer at det må finnes tilgjengelige naturområder i nærheten av der folk bor, og at naturen må ha et attraktivt innhold slik at folk ønsker å bruke arealene (Skår et al., 2012, s. 3).

Tilgjengelig grønnstruktur i byene gjør at vi alle kan leve med nærhet til natur i byer og tettsteder. Dessuten er det også miljømessig gunstig at folks interesse for naturen i nærmiljøet kan bidra til at vernetiltak får legitimitet. Dermed er det større sannsynlighet for at naturen

blir tatt vare på (Skogen & Jonsson, 2009, s. 18). For å lykkes med et attraktivt, bynært friluftsliv, understreker Skogen & Jonsson at kunnskap om møtet mellom befolkningen, naturen og rehabiliteringsprosjekter er vesentlig (Skogen & Jonsson, 2009, s. 18). Et bynært friluftsliv inneholder ofte parker og friområder, som gir mulighet for fysisk aktivitet og opplevelse av sosial kontakt. De gir opplevelse av natur- og årstidsvariasjon, stedsidentitet og tilhørighet, og er dessuten en viktig historieforteller i takt med at byer endres (Miljødirektoratet, 2014, s. 8). Bevaring av bynær natur er dermed et nasjonalt mål, viktig for nærmiljøet og dessuten et gode for folkehelsen.

3.2 Betydningen av rekreasjon og naturopplevelser

Natur- og friluftslivsaktiviteter generelt er en tradisjonsrik del av norsk kultur, og er for mange et viktig hverdagsselement (Vikene, 2012, s. 345). Slike aktiviteter er viktige helseressurser, og fremmer både fysisk, psykisk og sosialt velvære (Abraham et al., 2009, s. 59). I en undersøkelse publisert i «Tidsskrift for psykisk helsearbeid» vises det til at det viktigste motivet for å dra på tur er behovet for frisk luft, stillhet og ro, i tillegg til å unngå støy og forurensing. Det påpekes også at fred og ro i naturen ofte er forbundet med en bedret helsetilstand både gjennom naturopplevelsen og den fysiske aktiviteten (Vikene, 2012, s. 345). Miljødirektoratet underbygger dette, og hevder at innslag av grønne områder av mange oppleves som en forutsetning for «det gode liv». Dessuten er det vitenskapelig dokumentert at tilgang til natur og grønnstruktur påvirker både vår mentale og fysiske helse (Miljødirektoratet, 2014, s. 8).

I en rapport fra det nordiske miljøprosjektet «friluftsliv og psykisk helse», utgitt av Miljøverndepartementet, står det at naturen sett med menneskets øyne har stor verdi som kilde til opplevelser, tilhørighet, læring, livskvalitet og helse. Videre inneholder rapporten forskning fra ulike ståsteder som beskriver hvordan bruk av natur kan føre til økt livskvalitet og bedret psykisk helse (Miljøverndepartementet, 2009, s. 12). Rapporten viser blant annet til den svenske helsesosiologen Ingemar Norling ved Sahlgrenska Universitetssjukehuset i Göteborg. Han har gjennomgått og sammenfattet internasjonal vitenskap om forholdet mellom rekreasjon og psykisk helse (Miljøverndepartementet, 2009, s. 50). Resultatene viser blant annet at livsstilen til den enkelte spiller en vesentlig større rolle for den psykiske helsen enn genetiske faktorer og helsevesenets innsatser, hver for seg eller til sammen (Miljøverndepartementet, 2009, s. 17). Altså har det stor betydning hva fritiden fylles med. Norling konkluderer med at de naturbaserte fritidsaktivitetene viser seg å ha avgjort den mest

allsidige positive effekten når det kommer til psykisk helse. I forbindelse med disse studiene har det blitt foretatt svenske folkehelseundersøkelser i aldersgruppen 16-92 år.

Undersøkelsene viser at rekreasjonens innretning og kvalitet spiller sterkt inn på den psykiske helsetilstanden, egenomsorg og beskyttelse, samtidig som arbeid og materielle faktorer spiller en mindre rolle. Internasjonal forskning støtter disse resultatene, som blant annet underbygges med at det er langt større frihet til å velge hva slags form for rekreasjon en bedriver enn det finnes frihet innen arbeidslivet (Miljøverndepartementet, 2009, s. 50). Frihet til å velge, og styre hvordan rekreasjon kan passe inn i ens hverdag er altså en stor bidragsyter til en god psykisk helse.

3.3 Steders egenart og identitet

I lys av utvikling og stadig utbygging i byer er det viktig å opprettholde stedenes egenart, identitet og kultur i de ulike miljøene (St.meld. nr. 23 (2001-2002)). I geografien er en opptatt av å forstå hvordan individet og grupper knytter seg til steder, og dessuten forstå hvordan en kan identifisere steders egenart. For humanistiske geografer handler stedsidentitet om at det er en tett relasjon mellom mennesker og steder, i den forstand at steder gir mennesker identitet, og omvendt. Innenfor en relasjonell stedsforståelse blir identitet betraktet som noe som utvikles kontinuerlig i samspill mellom individer og deres omgivelser (Berg et al., 2013, s. 23–25).

Steders identiteter skapes og formes av mange elementer og prosesser, som gjensidig konstituerende, og på den måten påvirker hverandre. Alle steder har et særpreg som i stor grad dannes av de fysiske og naturgitte betingelsene, slik som klima, natur, beliggenhet, størrelse og bygningsmasse. Disse særpregene utgjør til sammen, og hver for seg, steders egenart.

Dersom det forekommer endringer i de fysiske omgivelsene som gjør at karakteristiske trekk blir forandret, kan det føre til en endring av stedets identitet. Fysisk byplanmessig opprustning er ofte forbundet med næringsmessig omstilling, men det kan også dreie seg om steder som får nytt image på grunn av ny rolle eller funksjon innad i landet, eller internasjonalt.

Omdømmebygging er også et eksempel som gjør at stedets identitet blir endret. Et eksempel på et bevisst omdømmeprosjekt er Drammen, som blant noen har gått fra å være kjent som et «harry veikryss» til å være «Elvebyen Drammen». Altså kan steders identiteter skapes, utfordres og endres både gjennom ovenfra- og nedenfrastyrte prosesser (Berg et al., 2013, s. 32-33).

4 Metode

Metode er redskapet som brukes i møte med det som skal undersøkes, og bidrar til å samle inn data, altså kunnskap som er nødvendig for å kunne belyse problemstillingen (Dalland, 2021, s. 53). Hvordan kunnskapen blir innhentet, organisert og tolket, er viktig (Larsen, 2017, s. 17). Begrunnelsen for at en velger én bestemt metode er nettopp fordi den metoden egner seg best til å belyse problemstillingen på en best mulig måte (Dalland, 2021, s. 53).

Kvalitative data sier noe om kvalitative egenskaper hos undersøkelsespersonene (Larsen, 2017, s. 25). Målet er å fange opp mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle, og slik oppnå en forståelse av et sosialt fenomen (Dalland, 2021, s. 54; Thagaard, 2013, s. 11). Fortolkning har derfor særlig stor betydning i kvalitativ forskning. Viktige metodologiske utfordringer er knyttet til hvordan forskeren analyserer og fortolker de sosiale fenomenene som studeres (Thagaard, 2013, s. 11). Ordet kvalitet henviser til egenskapene eller karaktertrekkene ved fenomenet som skal undersøkes. Eksempler på slike egenskaper og karaktertrekk er følsomhet, dybde, det særegne, fleksibilitet, nærhet til feltet, helhet og forståelse (Dalland, 2021, s. 54-55). Forskere som benytter kvalitative data beskrives ofte som «tolkere» fremfor «tellere», nettopp på grunn av måten data er samlet inn på (Dalland, 2021, s. 56).

4.1 Begrunnelse for valg av metode

Ved oppstart så jeg for meg å utføre tekstanalyse ved å gjennomgå ulike dokumenter som viser effektene åpningen av Ilabekken har hatt både for miljøet og menneskene i området. På dette tidspunktet hadde jeg ikke helt klart for meg rekreasjonsaspektet ved bekkeåpningen, og intervju virket derfor ikke relevant. Etter hvert som jeg leste mer om årsaker til åpningen, ble jeg oppmerksom på betydningen det tilrettelagte rekreasjonsområdet har for menneskene i området. Dette gjorde at oppgaven min tok en ny vending, og jeg ble interessert i å finne ut hvordan folk bruker området, hva det betyr for dem at bekken er åpnet, og samtidig, hvor bevisste de er bakgrunnen for dette.

Jeg ville altså undersøke folks meninger mer i dybden enn det for eksempel spørreundersøkelser legger til rette for. Etter samtale med veileder ble det dermed tydelig at det mest hensiktsmessige for oppgaven var å gjennomføre intervju. Intervjusamtaler er et godt utgangspunkt for å få kunnskap om hvordan enkeltpersoner opplever og reflekterer over sin situasjon (Thagaard, 2013, s. 12). Med dette som utgangspunkt ville jeg dermed intervju personer som enten jobber, bor eller på annen måte ofte bruker området rundt Ilabekken. Jeg

hadde en formening om at disse personene ville ha noe spesielt å bidra med i undersøkelsen, og derfor ble det et såkalt strategisk utvalg av informantene (Dalland, 2021, s. 60).

Det finnes ulike typer intervjuer, og jeg har valgt dybdeintervju som det mest hensiktsmessige. I dybdeintervjuer benyttes åpne spørsmål som gir informanten muligheten til å gå i dybden der hvor han eller hun har mye å fortelle. Målet mitt var dermed å skape en relativt fri samtale fokusert rundt noen spesifikke temaer i henhold til problemstillingen. På denne måten kunne jeg studere informantenes subjektive meninger, holdninger og erfaringer. Videre forsøkte jeg å forstå betydningen av informantenes opplevelser, basert på informantenes egne refleksjoner (Tjora, 2009, s. 56).

Tabell 1 under viser en oversikt over de rekrutterte informantene. Av hensyn til personvern har personene blitt anonymisert, og jeg har valgt å kalle de informant 1, 2, 3 og 4. I analysen refereres det til sitater av informantene ved bruk av tall, som representerer hvilken informant det gitte utsagnet kommer fra.

	Alder	Kjønn	Bosted	Jobbsted
Informant 1	30 årene	Kvinne		Ila
Informant 2	20 årene	Kvinne	Ilsvika	
Informant 3	70 år	Mann	Mellomila	
Informant 4	80 år	Kvinne	Ila	

TABELL 1 INFORMANTER

4.2 Validitet og reliabilitet

Reliabilitet og validitet er sentrale begrep i diskusjoner av forskningens troverdighet (Thagaard, 2013, s. 202). Validitet i kvalitative studier handler om i hvilken grad vi undersøker det vi skal undersøke. Reliabilitet viser til nøyaktighet eller pålitelighet. Altså handler det om at undersøkelsen er pålitelig, og at nøyaktighet har ligget til grunn i prosessen. (Larsen, 2017, s. 93-94).

Validitet og troverdighet er viktige begrep underveis i hele forskningen, allerede når en jobber med å bestemme utvalg og planlegger hvilke datakategorier en vil fokusere på (Larsen, 2017, s. 93). For å sikre en høy grad av validitet og reliabilitet i undersøkelsen har jeg blant annet utformet en intervjuguide. Ved å lage denne guiden sørget jeg for at jeg til ethvert intervju stilte de samme spørsmålene, slik at jeg la til rette for at utgangspunktet for intervjuene var det samme. Jeg var nøye med å velge spørsmålene som var med i guiden slik at jeg var sikker

på at jeg faktisk kom til å undersøke det jeg hadde tenkt til å undersøke. Jeg leste mye om bekkeåpningen før jeg lagde guiden, slik at jeg hadde kunnskap om konteksten. På denne måten kunne jeg stille spørsmål som opplevdes som relevante for intervjupersonen (Thagaard, 2013, s. 100).

For å oppnå reliabilitet har jeg forsøkt å være så konkret og spesifikk som mulig i beskrivelsen av fremgangsmåter ved innsamling og analyse av data. Kap. 4.3 beskriver dette nærmere. David Silverman argumenterer for at reliabiliteten styrkes ved å gjøre forskningsprosessen gjennomiktig. Dette innebærer en detaljert beskrivelse av forskningsstrategi og analysemetoder slik at prosessen kan vurderes trinn for trinn. I analysen har jeg presentert data fra intervjusamtalene hvor jeg skiller mellom sitater fra informantene og mine egne tolkninger (Thagaard, 2013, s. 202–203).

Validitet er knyttet til tolkning av data, samt gyldigheten av tolkningene jeg som forsker kommer fram til. Også her er Silvermans begrep om gjennomiktighet relevant. I denne sammenhengen innebærer det en tydeliggjøring av grunnlaget for fortolkninger ved at en redegjør for hvordan analysen gir grunnlag for konklusjonene (Thagaard, 2013, s. 205). Validitet kan dermed handle om at fortolkningen er gyldig for den virkeligheten som er studert, altså om fortolkningene er troverdige (Larsen, 2017, s. 93).

4.3 Beskrivelse av forskningsprosessen

Min tilnærming for å rekruttere informanter var å dra til studieområdet. Jeg stoppet folk som gikk forbi, og spurte om å intervju dem. Jeg ønsket ikke å intervju eksperter innenfor feltet, nettopp fordi jeg var interessert i å undersøke om brukere av området har innsikt i årsaken til at bekken har blitt gjenåpnet, utover at det skal være et friluftsområde tilgjengelig for offentligheten. Jeg så det som nødvendig å komme i kontakt med personer som har kjennskap til området, for at det skulle være en større mulighet for at de hadde noen formening om bakgrunnen for åpningen.

Tre av fire intervju har funnet sted i Iladalen park. Den første jeg intervjuet var på tur med hunden sin, og jeg spurte om hun hadde litt tid. Jeg forklarte at jeg skrev bacheloroppgave om Ilabekken, og spurte om det passet å gjøre et lite intervju. Deretter gikk vi igjennom informasjonsskrivet, og jeg spurte om det var greit å bruke diktafon.

Etter det første intervjuet gikk jeg igjennom intervjuguiden på nytt for å se om det var andre spørsmål jeg kunne legge til for å få enda mer ut av de neste intervjuene. Den første

informanten jobber som landskapsarkitekt på et kontor i området, og hadde dermed noe innsikt i bekkeåpningen. Til tross for dette hadde hun ikke så mange tanker angående åpningen som et klimatilpasningstiltak. For å finne ut mer om hva slags kunnskap øvrige informanter kunne ha, valgte jeg å legge til noen spørsmål i guiden til fremtidige intervju. De supplerende spørsmålene er som følgende, «hva er din forståelse av klimatilpasning, og hva legger du i det?» og «hvordan ser du for deg at åpning av bekker kan være et tiltak for klimatilpasning, hvordan fungerer det?»

Intervju nummer to var avtalt på forhånd, og foregikk på Dragvoll. Denne personen har jeg kjennskap til fra før, og nettopp fordi personen er godt kjent i området rundt Ilabekken ville jeg gjerne gjøre et intervju. Først gikk vi igjennom informasjonsskrivet og vedkommende fikk mulighet til å stille spørsmål. Deretter fikk jeg tillatelse til å bruke diktafon, og vi satte i gang med intervjuet.

Intervju tre og fire foregikk på samme måte som det første intervjuet. Jeg dro til Iladalen park igjen, stoppet forbi passerende og spurte om de hadde tid til å svare på noen spørsmål. Til alle disse tre personene forklarte jeg at jeg var interessert i å intervju dem nettopp fordi de var her, akkurat nå, og fordi de bruker området. Igjen forklarte jeg hva jeg skrev oppgave om, og gjorde det tydelig at det var frivillig å delta. Begge hadde som svar at de hadde tid, men at de ikke visste om de hadde så mye å komme med. Jeg tok sjansen, deretter gikk vi igjennom informasjonsskrivet, og jeg fikk igjen klarsignal til å bruke diktafon.

I etterkant av alle intervjuene har jeg transkribert innholdet ord for ord. Lydfilene ble lastet opp fra diktafonen til min personlige NTNU-mappe på datamaskinen, slik at personvernet til informantene ble ivaretatt. Deretter kunne jeg høre på opptakene samtidig som jeg skrev ned hvert enkelt ord som ble sagt under intervjuet. Råmaterialet har blitt anonymisert, men noen indirekte personidentifiserende opplysninger har blitt beholdt for å gi leseren en kontekst (Stuvøy et al., 2021, s. 98). Eksempelvis har jeg beholdt opplysningen om at informant 1 jobber som landskapsarkitekt fordi jeg mener det har relevans for oppgaven. Etter at råmaterialet nå var skrevet ned ble dataene mer oversiktlig, og arbeidet med analysen kunne lettere gjennomføres.

Etter transkribering strukturerte jeg datamaterialet gjennom en temasentrert tilnærming. Slik kunne jeg rette oppmerksomheten mot temaer knyttet til problemstillingen. Ved å velge temaer kunne jeg kategorisere datamaterialet, og dermed studere refleksjonene til hver enkelt informant innenfor de ulike temaene. Temasentrerte analyser kritiseres for at de ikke ivaretar det helhetlige perspektivet, da utsnitt fra intervjuene blir løsrevet fra den opprinnelige

sammenhengen. I analysen har jeg derfor forsøkt å forklare konteksten til de utvalgte utsagnene (Thagaard, 2013, s. 181). Det er ikke anledning til å inkludere alt datamaterialet, og dermed har jeg valgt ut de utsagnene jeg mener er mest relevante for å svare på problemstillingen.

4.4 Kildekritikk

Jeg ønsket å få mange opplysninger fra få enheter, og ikke omvendt. Dette er kun et lite utvalg av personer, og er derfor ikke representativt for å se en tendens blant alle som bruker området. For å se tendenser ville det vært mer hensiktsmessig å bruke kvantitativ metode gjennom spørreundersøkelser, men dette kunne ha ført til mindre dybdeforståelse enn det jeg var ute etter. Når på dagen feltarbeidet ble utført påvirker hvem som ble intervjuet i form av hvem som er på tur i gitte tidsrom på dagen. Jeg var der på ettermiddagen, og dermed kan en tenke at det er flere eldre som er ute for å gå på tur, mens studenter og unge voksne er på skole eller jobb.

Dette var først gang jeg gjennomførte intervju på egenhånd, og jeg var derfor nokså nervøs i begynnelsen. Jeg opplevde det som litt ubehagelig å stoppe folk som gikk forbi, noe som kan ha påvirket spesielt det første intervjuet. At jeg følte meg litt utilpass i situasjonen gjorde at intervjuet gikk litt fort unna, og jeg tok meg ikke like god tid til å lytte underveis som jeg ønsket. At jeg var litt usikker i settingen kan også ha gjort intervjupersonene litt usikre. Dette var nok mest fremtredende i starten av det første intervjuet, og jeg føler selv at det gikk bedre i de resterende intervjuene.

Jeg valgte å benytte meg av diktafon for å kunne gå tilbake og høre på opptaket i ettertid, uten å være avhengig av å skrive notater underveis. Personlig visste jeg at jeg ville være mer fokusert under intervjuet ved at jeg ikke måtte belage meg på at intervjuet skulle føres ned på papir underveis. Dette innebar en risiko for at arbeid kunne gå tapt, ettersom jeg kun hadde opptaket å belage meg på. Etter det første intervjuet hørte jeg igjennom opptaket, som hadde spilt inn helt uten problemer. Dermed valgte jeg å fortsette på denne måten. Jeg tok med ekstra batterier til de neste intervjuene, og tok risikoen uten å notere. Intervjuene foregikk utendørs, noe som gjorde det litt utfordrende med tanke på støy fra hunder og andre forbipasserende. Dette førte til litt distraksjoner under intervjuene, men heldigvis hadde ikke andre stemmer eller bjeffing fra hunder en negativ innvirkning på opptakene.

Informantene var ulike i hvordan de ordla seg, hvor snakkesalige de var, og hvor mye informasjon de delte. Det var utfordrende å vite hvor mye jeg skulle delta i samtalen utover

spørsmålene mine, og derfor ble det ikke like mye flyt som jeg skulle ønske. Dette kan ha gjort at jeg ble litt for bevisst på å ikke avbryte, og dermed heller ikke klare å lede samtalen videre hvis informanten egentlig hadde mer å fortelle om emnet.

5 Empiri og analyse

I dette kapitlet presenteres datamaterialet jeg mener er mest relevant for problemstillingen. Kap. 4.1 understreker ønsket om å intervjuere personer med tilknytning til stedet. Målet var altså å undersøke hvordan informantene bruker området, og dessuten hva de vet om årsaken til åpningen. Informantene har gitt meg verdifull innsikt i hvordan Ilabekken og Iladalen park blir brukt.

I kap. 2 er Miljødirektoratets liste over positive effekter knyttet til åpne overvannstiltak presentert. Når jeg nå skal presentere funnene fra intervjuene har jeg valgt å ta utgangspunkt i to av disse punktene, for så å knytte dette opp mot informantenes utsagn. Det ene punktet er tilretteleggingen for rekreasjon, fysisk og mental helse, og det andre er hvordan bekkeåpning forbedrer estetikk, kulturarv og stedsidentitet (Miljødirektoratet, 2022). I tillegg skal informantenes tanker om årsaker til bekkeåpningen analyseres.

5.1 Årsaker til åpningen av Ilabekken

Det er noe variasjon i hvor mye informantene har reflektert over åpningen av bekken som et klimatilpassingstiltak. En av informantene jobber som landskapsarkitekt i området, og har i forbindelse med jobben lest en del dokumenter om prosessen. Dermed hadde personen litt innsikt i hva det vil si med åpning som klimatilpassing, selv om kjennskap til hvordan det var i området før åpninga var fraværende. Informanten svarer følgende ved spørsmål om årsaken til bekkeåpningen:

Det er jo litt trend da, å få gjenåpna bekker (*roer ned hunden*). Jeg synes det er veldig bra, for det å kunne tilføre vann til et prosjekt gir jo så mye kvaliteter. Både i forhold til naturliv og økologi, men også at man på en måte får litt sanselig ro av å ha vann i nærheten av seg. Så det gir jo veldig mye til området her i dag (Informant 1)

Informanten legger altså vekt på positive effekter knyttet til naturliv og økologi, men også de videre positive effektene dette har på menneskene som bruker området. Det hun sier kan tolkes som at positive effekter for naturliv og økologi gir positive ringvirkninger på menneskene som opplever dette sunne, friske miljøet. Dermed kan en si at økologi, naturliv og menneskelige opplevelser i dette tilfellet påvirker hverandre i stor grad.

En informant mener bekken ble åpnet for å gjenskape det tidligere landskapet, mens en annen informant mener åpningen skjedde for å skape en grønn lunge i bykjernen:

Jeg tror jo at det var for å skape en grønn lunge i sentrum, eller så nært sentrum, jeg vil jo si at Ila er en del av sentrum. For å øke trivsel ser jeg for meg, jeg merker jo veldig at på sommerstid når det er fint vær og sol ute så ligger jo folk og soler seg langs bekken. Så det funker veldig som et møtepunkt. Så jeg tror nok at det er gjort for at det kan være en plass hvor folk kan oppholde seg på, og få en naturopplevelse (Informant 2)

Den fjerde informanten legger vekt på opprettelsen av et friluftsområde ved at bekken ble åpnet, men også på betydningen det har for fisken i bekken:

Den ble vel åpnet igjen for å lage et område for oss som bor her. Som gjennomgang, og at bekken skulle redde fisken, holdt jeg på å si, sånn at den kunne komme ned til sjøen. Ørret, eller noe. (Informant 4)

I tillegg til å forhøre meg om informantenes generelle tanker om bekkeåpningen, ville jeg også undersøke kunnskapen om klimatilpasning. Derfor spurte jeg om deres forståelse av begrepet, og hvordan de så for seg at nettopp denne bekkeåpningen kunne være et klimatilpasningstiltak.

Nei, det har jeg ikke tenkt så mye på. Når du spør om klimatilpasning (*tenker*), mener du da i forhold til vassdrag og at man får vann unna? Ja, nei, jeg har kanskje ikke reflektert så mye over klimatilpasning og sånt. Nei, utover at bekken går naturlig der på en måte, så det å ha den åpen er fint og se på og bra for vassdrag og sånt kanskje da. (Informant 2)

Det siste informanten sier fungerer omtrent som et oppsummerende svar på bekkeåpning som klimatilpasning blant informantene. En fellesnevner er nemlig at informantene på en eller annen måte forteller at de ikke har tenkt på bekkeåpningen som et klimatilpasningstiltak. Selv om informantene ikke nødvendigvis hadde så mye kunnskap om akkurat dette feltet er det tydelig at de har andre refleksjoner rundt hvorfor bekken har blitt åpnet. Ved spørsmål om bekken har blitt gjenåpnet som et restaureringstiltak eller klimatiltak svarer en av informantene dette:

Nei, begge deler, både for klima og for utseendet. Det er for lite grønne lunger i byen. For lite grønne lunger, så jeg synes det er litt mer miljøvennlig med friskt vann som renner her enn at de legger alt ned i bakken (Informant 3)

Dette utsagnet kan ses i sammenheng med informant 1 sitt svar på årsak til bekkeåpning. Felles for begge svarene er fokuset på at det som er miljøvennlig ofte også gagnar de som

bruker området. Informant 3 refererer til at fritt rennende vann er mer miljøvennlig, og at grønne lunger i byen er viktig. Informant 1 trakk fram viktigheten av å kunne tilføre vann til et område, som gir mulighet for mer dyreliv og en sanselig ro for de som oppholder seg rundt. Informantene legger altså vekt på positive effekter knyttet til naturliv og økologi, men også de videre positive effektene dette har på menneskene som bruker området.

5.2 Rekreasjon, fysisk og mental helse

Åpning av bekker, dammer og våtmarker med grønne omgivelser er et blågrønt overvannstiltak som kan gi opplevelser, redusere stress, mulighet for trening og «steder å være», ifølge Miljødirektoratet (2022). Ved spørsmål om hvor ofte informantene benytter seg av området rundt Ilabekken, svarte samtlige at de er der veldig ofte, nærmest daglig. Alle brukte det som gjennomgangssted for å komme seg til byen, til bussen, for å lufte hunden eller som en del av en lengre tur. Alle sier også at de synes det er et godt sted å være, og et fint pusterom fra byens støy. Det virker som at alle ser på området som et fint sted å lade opp batteriene, nettopp fordi det er stille og rolig. Naturopplevelsen er lett tilgjengelig selv om området er rett i nærheten av byen, noe informantene virker å sette veldig stor pris på.

Jeg pleide ofte å gå den ruta til bussen f.eks., fordi det er så mye hyggeligere å gå naturstien opp til den broa over bekken og så videre opp til bussholdeplassen på Ila. Og hvis vi skulle gå tur opp til Theisendammen så gikk vi alltid gjennom Ilabekken først før vi gikk videre mot Iladalen og oppover, da følte vi at vi starta turen vår der, og var egentlig i marka med en gang følte det ut som (Informant 3)

En av grunnene til at informantene bruker området så mye virker til å ha en stor sammenheng med at det er grønt, de hører bekken sildre og fuglene kvitre. Dette har en stor betydning for trivsel i området, ifølge samtlige av informantene. Iladalen park fremstår svært betydningsfull for informantene, og dette blir tydelig underveis i intervjuene:

Ja, det betyr jo veldig mye for trivsel, og det å kunne gå i en sånn type grønn lunge midt i sentrum er jo utrolig fint. Det å høre bekken myldre, det har blitt en veldig fin plass for folk å møtes, spille volleyball eller grille. At man får den naturopplevelsen i sentrum da. Jeg kan ikke komme på noen annen plass i Trondheim sentrum som har en sånn type bekk og en sånn grønn lunge (Informant 2)

En av de andre informantene har også noe av den samme oppfatningen, men trekker i tillegg linjer mellom grønne omgivelser, klima, psykisk helse og økologiske verdier:

Jeg føler at det ofte henger litt sammen, i og med at det som er grønt og rundt oss er jo gjerne bra for klimaet, men også bra for psykisk helse. Det er jo forska på det der hvor mye det gjør for mennesker å kunne se grønt rundt seg, i forhold til psykisk helse. Det igjen fører jo til masse økologiske verdier (Informant 1)

Her oppfattes de grønne omgivelsene som en sosial møteplass som gir mulighet for et bedre klima, samt en bedre psykisk helse. Informanten viser til økologiske verdier ved grønne omgivelser. De økologiske verdiene kan være blant annet et økt biologisk mangfold, friskere vann og luft i området.

5.3 Estetikk, stedsidentitet og kulturarv

Åpning av bekker som et blågrønt overvannstiltak kan føre til at et sted oppfattes estetisk vakkert, og kan dessuten bidra til å skape identitet for et sted. I tillegg kan åpning bidra til å bevare kulturarv (Miljødirektoratet, 2022). Jeg får en tydelig følelse av at informantene er stolte over Ilabekken og omgivelsene rundt. Samtlige skryter veldig av området, og er veldig glade for å ha dette stedet i umiddelbar nærhet til der de bor eller jobber.

Det betyr veldig mye, jeg syns det er veldig fint, istedenfor at de setter opp to høyblokker sånn som de holder på utover der (*peker mot høyblokkene ved siden av parkområdet*) (fig.5). Det er jo så tettpakka. Så jeg syns det her er veldig fint, og jeg håper at det forblir sånn (Informant 3).

FIGUR 5 ILABEKKEN OG HØYBLOKKENE

Som nevnt tidligere forteller flere av informantene at de legger ruta innom parkområdet når de går på tur, nettopp fordi det gir dem noe å oppleve fin natur. At det tar lengre tid for å komme dit informantene er på vei, har ingenting å si virker det som. Estetikken og følelsene området bringer med seg er verdt den ekstra omveien, ifølge informantene:

Det er så fint å bo der nede, ikke sant (*peker mot Ilsvikøra*), for det er så mange forskjellige veier å ta inn til byen, så dette her er en omvei, men allikevel bruker jeg den veldig mye. Jeg liker meg godt her, det er virkelig en glede i livet (Informant 4)

At området er vakkert, er det stor enighet om blant informantene. Estetikken er også på noen måter preget av historien i området, og jeg ville dermed finne ut hvordan åpningen av bekken har endret området for de som bor der, og bruker stedet. Av informantene var det kun én av fire med kjennskap til området slik det så ut før restaureringen. Denne informanten flyttet til området rett før arbeidet med bekken begynte i 2006, men var mye bortreist de første årene. Altså kunne han ikke huske så mye av hvordan området var de siste årene før bekken ble gjenåpnet. Han mimret derimot tilbake til barndommen, og hvordan det så ut i området da;

Nei, det eneste jeg husker er at det stod noen gamle tyskerbrakker her da jeg var guttunge. Så stod det et gammelt hus her (*peker*), og så var det en gammel grusvei som gikk der (*peker*), og en spikerfabrikk uti her (*peker*) som er flytta til Ranheim nå, tror jeg (Informant 3).

Informanten viser her til eksempler som får frem hvordan landskapet har endret seg igjennom tidene. Han nevner spikerfabrikken han tror har blitt flyttet til Ranheim. Dette kan være en måte å kombinere forbedring av landskapet i Iladalen, samtidig som kulturarven blir tatt vare på ved at fabrikken blir flyttet til et annet sted istedenfor å bli revet. Analysen har forsøkt å vise hvor viktig området er for de som bruker det. Videre skal kunnskapen, meningene og opplevelsene fra informantene settes i sammenheng med teori presentert i kap.3.

6 Drøfting

Intervjuene har gitt meg kunnskap om betydningen Ilabekken og Iladalen park har for naboer og andre som bruker området. Videre har jeg fått et innblikk i hvordan området blir brukt, og viktigheten av å ha tilgang til en grønn lunge i byen. Funnene samsvarer godt overens med teori presentert i kap. 3. I denne delen av oppgaven skal jeg drøfte de ulike punktene jeg har analysert, og koble dette opp mot teorien.

6.1 Hvorfor bekkeåpning?

Det understrekes i kap. 3.1 at et attraktivt, bynært friluftsliv avhenger av kunnskap om møtet mellom befolkning, natur og rehabiliteringsprosjektet for å lykkes (Skogen & Jonsson, 2009, s. 18). Det er nettopp denne kunnskapen jeg har forsøkt å innhente under arbeidet med denne oppgaven. Et av hovedpoengene var å undersøke informantenes tanker om årsaker til bekkeåpningen. Bekken ble åpnet i forbindelse med utvidelsen av E6, og ble etter hvert et helhetlig miljø- og byutviklingsprosjekt med fokus på klimatilpasning (Miljøverndepartementet, 2010, s. 29). Tatt dette i betraktning har det vist seg å være andre faktorer informantene vektlegger. Informantene hadde mer fokus på den personlige opplevelsen av området enn hvordan åpningen fungerer som et klimatilpasningstiltak. Dette var et tema informantene ikke hadde mye kunnskap om fra før, men det oppstod derimot spennende refleksjoner rundt klima og miljø underveis i intervjuene.

Ettersom det er 15 år siden bekken ble åpnet og parken etablert, fremstår området i dag som et veletablert rekreasjonsområde og møtested. Funksjonen området har for folk er derfor preget av det som kommer fram under de neste temaene, altså rekreasjon, naturopplevelser og stedsidentitet. Samtidig gir informantene uttrykk for at de ser sammenhenger mellom ulike funksjoner. Rekreasjon og klimatilpasning kan kombineres, og står ikke i motsetning til hverandre. Eksempelvis reflekterer informant 1, 2 og 3 rundt viktigheten av å ha friskt vann som renner igjennom området, både for mennesker og miljø. Dette er en særdeles viktig grunn til åpningen av bekken.

6.2 Kilde til rekreasjon og naturopplevelser

I kap. 3.1 ble det presentert at hovedmotivet for å dra på tur er behovet for frisk luft, stillhet, ro, og et ønske om å unngå støy og forurensning (Vikene, 2012, s. 345). Disse punktene er blant det som blir nevnt av informantene ved spørsmål om hvorfor de bruker området. Flere legger vekt på at det er viktig for dem å ha tilgang til et roligere sted rett i nærheten av byen.

Dette er tett knyttet til at mange nordmenn har natur- og friluftaktiviteter som en del av sin hverdag (Vikene, 2012, s. 345). Informantene opplyser om at de benytter seg av rekreasjonsområdet i Iladalen nærmest daglig, som et avbrekk fra byens kjas og mas. Bruksområdet er som en del av en lengre tur, for å luften hunden eller seg selv, en omvei mot buss eller byen og mere til. Altså virker det som en viktig aktivitet i hverdagen, som kan føre til avkobling og ro. Informant 3 legger i tillegg vekt på følelsen av å umiddelbart være i marka ved å starte turen i Iladalen. Denne oppfatningen samsvarer med Norsk Bolig- og Byplanforenings konklusjon om at Iladalen park oppleves som en lettere tilgjengelig, og attraktiv inngang til markaområdene (Norsk Bolig- og byplanforening, 2010, s. 63).

For å nå målene for friluftsliv må det finnes tilgjengelige naturområder i nærheten av der folk bor, og i tillegg må innholdet være attraktivt slik at folk ønsker å bruke det (St.meld. nr. 39 (2000-2001); Skår et al., 2012, s. 3). Betydningen av grønne lunger i byen er fremtredende, og høyt verdsatt blant samtlige. For det første trekkes det fram at det betyr mye for trivsel å kunne gå i en grønn lunge, høre bekken bruse og få en naturopplevelse midt i sentrum. Teoridelen viser til kommuneplanens arealdel. Planen legger vekt på at fortetting ikke skal gå på bekostning av grønne lunger i byen, nettopp fordi det er viktig å ivareta muligheten for naturopplevelser i nærheten av der folk bor (Trondheim kommune, 2012, s. 15–16). For det andre påpekes det av en informant at grønne områder rundt oss gjerne er bra for klimaet, men også for psykisk helse. Miljødirektoratet understreker at naturen har en stor verdi som kilde til opplevelser, tilhørighet, læring og helse, og kan på den måten føre til en økt livskvalitet og bedret psykisk helse (Miljøverndepartementet, 2009, s. 12). For det tredje hevder informant 1 at positive effekter for klima og psykisk helse igjen resulterer i økologiske verdier. Dette understrekes av Skogen og Jonsson, som hevder at folks interesse for naturen i nærmiljøet er miljømessig gunstig i den forstand at sannsynligheten for å ta vare på naturen vokser i takt med hvor mye man bruker naturen (Skogen & Jonsson, 2009, s. 18). Slik kan et attraktivt innhold i nærmiljøet føre til en interesse for naturen, som igjen kan lede til et økt ønske og behov for å verne om rekreasjonsområder i nærheten av der en bor eller jobber, og på den måten øker kanskje økologiens verdi. Dermed kan en argumentere for at rekreasjonsområdet i Iladalen oppfyller kriteriene om attraktivt innhold folk ønsker å bruke, og samtidig at grønnstrukturen bidrar til fysisk og mental helse (Skår et al., 2012, s. 3).

6.3 Grobunn for stedsidentitet

Steders egenart skapes og formes av ulike elementer og prosesser, som igjen påvirker hverandre, skriver Berg m.fl. i boken «Å finne sted» (Berg et al., 2013, s. 32). På den ene siden er Ila bydel preget av næringsvirksomhet, som ble nærmere beskrevet i kap.2.1. På den andre siden kan det oppleves som at kontrasten mellom næringsvirksomhet og grønne lunger bidrar til å skape stedets identitet. Her spiller Ilabekken og Iladalen park en stor rolle.

Beliggenheten og naturen er derfor trekk som er med på å karakterisere et sted, og er i dette tilfellet svært utslagsgivende. Informant 2 trekker fram at det å ha tilgang til en grønn lunge i sentrum er utrolig fint. Her legges det vekt på at naturopplevelsen bekken bidrar til er unik fra alt annet i Trondheim. Det kommer også frem at informantene er opptatt av dyrelivet med fugler som kvittrer, fisk og ender i bekken, gressplenen og volleyballbanen for å nevne noe. Ikke minst er de opptatt av tilgjengeligheten. Disse elementene gir stedet særpreg, og dermed skiller det seg fra andre steder i Trondheim.

Stedsidentitetsteori betraktes som at det er en tett relasjon mellom mennesker og steder, ved at steder gir mennesker identitet, og omvendt. Innenfor en relasjonell stedsforståelse blir identitet betraktet som noe som utvikles kontinuerlig i samspill mellom individer og deres omgivelser (Berg et al., 2013, s. 23–25). Den stadige utbyggingen i byer og fortetting av åpent areal kan føre til et større behov for pustelommer i form av grøntområder blant befolkningen. Samtidig, for å møte fremtidige klimaendringer kreves det forebyggende tiltak. Det kan tenkes at kombinasjonen av disse behovene har bidratt til en endring i de fysiske omgivelsene, som er med på å endre stedets identitet (Berg et al., 2013, s. 32-33). Området rundt bekken har i dag karakteristiske trekk som kan gi mulighet for ro, hvile, og ellers en opplevelse av å kunne nyte stillheten. Dermed kan det hevdes at mennesker i aller høyeste grad har vært med på å gi stedet sin identitet. Kanskje har nettopp samspillet mellom mennesker og miljømessige hensyn ført til en kontinuerlig og bærekraftig utvikling av området.

Tatt dette i betraktning fremkommer det derimot ikke i analysen en sterk relasjon som viser at Ilabekken og parken gir mennesker identitet. Selv om det kommer fram i analysen at informantene tydelig er stolte over stedet, er det lite som tyder på at de identifiserer seg *med* stedet. Derimot forteller den fjerde informanten om alle mulighetene en har som beboer i Ila, og at det er et så godt sted å bo.

7 Konklusjon

For å svare på problemstillingen har jeg forsøkt å knytte sammen kunnskap om møtet mellom mennesker, natur og restaureringsprosjektet. Prisene Trondheim kommune har vunnet i forbindelse med rehabiliteringen av Ilabekken og parken er en god indikasjon på at arbeidet har vært vellykket, blant annet som et klimatilpasningstiltak. Begrunnelsene for prisene viser i tillegg at arbeidet med gjenåpningen har vært med på å bidra til et attraktivt innhold som folk benytter seg av. Det viste seg imidlertid at informantene jeg har intervjuet har begrenset kunnskap om bekkeåpningen som et klimatilpasningstiltak. Kanskje har det ikke så stor betydning at de ikke ser åpningen som det tekniske inngrepet det er, men heller at restaureringen har stor betydning for dem i form av bynære naturopplevelser, samt gleden over å ha en slik grønn lunge i nærheten. Videre er dette kvaliteter som kan bidra til å forme stedets identitet. Dermed gir den åpne bekken og Iladalen park en bynær naturopplevelse som fremmer mulighet for rekreasjon, samtidig som det veletablerte området kan bidra til et grunnleggende ønske om å ta vare på naturen.

Litteraturliste

- Abraham, A., Abel, T., & Sommerhalder, K. (2009). Landscape and well-being: A scoping study on the health-promoting impact of outdoor environments. *International Journal of Public Health*.
- Berg, N. G., Dale, B., Førde, A., & Kramvig, B. (2013). *Å finne sted—Metodologiske perspektiver i stedsanalyser*. Akademika forlag.
- Bratberg, T. T. V. (2008). *Trondheim byleksikon* (2. utg.). Kunnskapsforlaget.
- Bye, M. L., Lein, H., & Rød, K. J. (2013). *Mot en farligere fremtid? Om klimaendringer, sårbarhet og tilpasning i Norge*. Akademika forlag.
- Dalland, O. (2021). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Håpnes, R. Å. (2003). Ila. I *Trondheim tar form—Bygningshistoriske blikk på bydelene*. Tapir akademisk forlag.
- Larsen, A. K. (2017). *En enklere metode: Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode* (2. utg.). Fagbokforlaget.
- Miljødirektoratet. (2014). *Planlegging av grønnstruktur i byer og tettsteder*.
<https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/M100/M100.pdf>
- Miljødirektoratet. (2022, januar 13). *Overvann*. Miljødirektoratet.
<https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/vann-hav-og-kyst/overvann/>
- Miljøverndepartementet. (2009). *Naturopplevelse, friluftsliv og vår psykiske helse: Rapport fra det nordiske miljøprosjektet «Friluftsliv og psykisk helse»* (Friluftsliv og psykisk helse). Miljøverndepartementet i samarbeid med Nordisk Ministerråd.
- Miljøverndepartementet. (2010). *Plannytt* (Nr. 2/2010; Nyhetsbrev om planlegging etter plan- og bygningsloven). Miljøverndepartementet Avdeling for regional planlegging.
- Norsk Bolig- og byplanforening. (2010). *BOBY-prisen 2010: Gitt til Trondheim kommune for prosjektet Iladalen*. 5.

- Sivertsen, E., Bruaset, S., Bø, L. A., Johannessen, B. G., Klausen, R., Nøst, T., Solli, J., & Time, B. (2021). *Bekkeåpning som klimatilpasningstiltak. En overordnet og flerfaglig anvisning* (Forskningsrapport Nr. 25; Klima 2050). SINTEF.
- Skogen, K., & Jonsson, B. (2009). *Friluftsliv i endring: Felles strategisk instituttprogram mellom NINA, NIBR og NIKU 2004-2008* (Temahefte Nr. 38; NINA Temahefte). Norsk institutt for naturforskning (NINA).
- Skår, M., Gundersen, V., & Figari, H. (2012). Friluftslivets plass i naturmangfoldloven. *Tidsskriftet utmark, 1*.
- St.meld. nr. 23 (2001-2002). (2002). *Bedre miljø i byer og tettsteder*. Klima- og miljødepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-23-2001-2002-/id196048/?ch=1>
- St.meld. nr. 39 (2000-2001). (2001). *Friluftsliv—Ein veg til høgare livskvalitet*. Klima- og miljødepartementet. <https://www.regjeringen.no/nn/dokumenter/stmeld-nr-39-2000-2001-/id194963/>
- Strinda historielag. (2017). *Ilavassdraget*. <https://www.strindahistorielag.no/wiki/index.php/Ilavassdraget>
- Stuvøy, I., Tøndel, G., & Tjora, A. (2021). *En smak av forskning: Bacheloroppgaven som prosjekt, prosess og produkt* (1. utg.). Cappelen Damm Akademisk.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (4. utg.). Fagbokforlaget.
- Thorolfsson, S. (2010). Studentekskursjon til Ilabekken i Trondheim. *VANN, 3*.
- Tjora, A. (2009). *Fra nysgjerrighet til innsikt: Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Sosiologisk forlag.
- Trondheim kommune. (2012). *Planbeskrivelse: Kommuneplanens arealdel 2012-2024* [Rådmannens forslag].

Trondheim kommune. (2021, november 22). *Damkonstruksjoner som forvaltes av Trondheim kommune*. Trondheim kommune. <https://minside-prod-episerver.azurewebsites.net/tema/veg-vann-og-avlop/vann-og-avlop/om-vann-og-avlop/damkonstruksjoner-i-trondheim-kommune/>

Vikene, O. L. (2012). Psykisk helse og opplevelsen av deltakelse i friluftsliv. *Tidsskrift for Psykisk Helsearbeid*, 9(4). <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3010-2012-04-07>

Vedlegg 1: Intervjuguide

1. Alder og kjønn
2. Kartlegge om personen bor eller jobber i Ila, evt. hvor lenge?
 - a. Evt. finne ut hvor lenge
 - b. Jobber du i Ila? Evt hvor lenge?
3. Hvor ofte personen benytter seg av området
 - a. På hvilke måter bruker du det? Piknik, volleyball, tur, etc.
 - b. Er dette et «gjennomgangssted» eller selve målet for turen?
4. Kjenner du til åpningen av Ilabekken? Vet du når den ble åpnet?
5. Hva tror du er grunnen til at bekken ble åpnet?

At den tidligere lå i rør må nevnes her for å forklare. I utgangspunktet et klimatilpasningstak.
6. Brukte du området her til rekreasjon før bekken ble åpnet? Evt. hvordan ble området brukt, ble det brukt i det hele tatt?
7. Hva betyr det for deg at bekken er blitt åpnet/at bekken er tilgjengelig og åpen? Hva er det med dette området som gjør at du vil bruke det?
 - a. Dyreliv/biodiversitet
 - b. Helse og rekreasjon
 - c. Sosial gevinst/møtested for folk
 - d. Lett tilgjengelig
 - e. Hvem synes du området egner seg godt for?
8. Er det andre ting som du synes har blitt forbedret i området etter bekken er blitt åpnet?
9. Gjør det noen forskjell for deg om åpningen av bekken er et klimatiltak eller et tiltak for å restaurere natur?

Tilleggsspørsmål underveis;

10. Hva er din forståelse av klimatilpasning, hva legger du i det?

11. Hvordan ser du for deg at åpning av bekker kan være et tiltak for klimatilpasning, hvordan fungerer det?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Ilabekken – fra rør til åpen bekk

Jeg er student ved det 3-årige bachelor-studiet i geografi ved NTNU. Som en del av dette studiet skal jeg nå skrive en bacheloroppgave. Temaet jeg har valgt for denne oppgaven er åpning av bekker som en del av klimatilpasning, og i den forbindelse håper jeg du kan svare på noen spørsmål.

Formål

Studiet har fokus på bekkeåpning som klimatilpasningstiltak. I tillegg kan bekkeåpning ha bredere og positive effekter på folks muligheter for å drive rekreasjon og få naturopplevelser. Studiet undersøker effekter av åpningen av Ilabekken som, etter å ha vært lagt i rør i flere tiår, ble åpnet i 2008. Formålet er å få kunnskap om hvordan områdene rundt bekken brukes, av hvem, og på hvilke måter.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

NTNU ved Institutt for geografi er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta i dette studentprosjektet fordi du bor, jobber eller på en annen måte ofte oppholder deg i området rundt Ilabekken.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at jeg gjennomfører et intervju med deg. Det vil bli tatt notater og gjort lydopptak under intervjuet, som senere vil bli analysert for bruk i bacheloroppgaven. Alle opplysninger om deg vil bli anonymisert og det er kun jeg, Margit Brenne Brustugun, som har tilgang til opptaket/notatene. Du vil ikke kunne gjenkjennes i selve oppgaven.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Hvis du vil trekke deg, tar du kontakt med meg, Margit Brenne Brustugun på 94891843 eller margibb@stud.ntnu.no, eller min veileder Gunhild Setten på 73590677 eller gunhild.setten@ntnu.no.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er bare min veileder og jeg som vil ha tilgang til opplysningene.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 20.06.2023. Ved prosjektslutt vil notater og lydopptak slettes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra NTNU har Sikt Kunnskapssektorens tjenesteleverandør vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til oppgaven eller datainnsamlingen, ta kontakt med:

- NTNU ved Margit Brenne Brustugun. Telefonnummer 94891843 eller margibb@stud.ntnu.no
- Veileder Gunhild Setten, professor ved Institutt for geografi. Telefonnummer 73590677 gunhild.setten@ntnu.no.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Margit Brenne Brustugun, 94891843, margibb@stud.ntnu.no
- Gunhild Setten, professor ved Institutt for geografi, 73590677

Hvis du har spørsmål knyttet til Sikt sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- [Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør](#), eller på telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Margit Brenne Brustugun

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Ilabekken – fra rør til åpen bekk*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)